

Martin Paldam endnu en gang: Hvorfor diskussionen for og imod anvendelsen af cost-benefit analyser ikke er særlig interessant

Ole Winckler Andersen, chefrådgiver, Udenrigsministeriet¹

1. Indledning

Martin Paldams bog om dansk u-landshjælp (Paldam, 1997), der udkom sidste år, giver fortsat anledning til diskussion. Blandt andet i Økonomi og Politik no. 2, hvor relevansen af at anvende cost-benefit analyser i forberedelsen af den danske u-landsbistand diskuteres i en artikel af Thorkil Casse (Casse, 1998). Mange vil sikkert erindre, at et af hovedtemaerne i Paldams bog var, at cost-benefit og cost-effectiveness analyser ikke anvendes tilstrækkeligt i forberedelsen af den danske u-landsbistand, og at dette påkaldt sig betydelig interesse i offentligheden, herunder flere spørgsmål i Folketinget.

Det skal ikke diskuteres her, hvorvidt cost-benefit og cost-effectiveness analyser bliver anvendt nok, men blot konstateres, at der næppe er uenighed om, at cost-benefit og cost-effectiveness analyser kan være værdifulde analyseinstrumenter i forberedelsen af bistandsprogrammer.²

Det stærke fokus på anvendelsen af cost-benefit analyser som en afgørende forudsætning

for succesfulde bistandsprogrammer står imidlertid i nogen kontrast til den internationale debat, som i stigende omfang lægger vægt på forhold som de overordnede økonomiske og politiske rammer samt den førte økonomiske politik i modtagerlandene, kvaliteten af den finansielle styring i u-landenes offentlige sektorer og ikke mindst eksistensen af lokal kapacitet i u-landene til at deltage i eller endnu bedre forestå udformningen og gennemførelsen af egne og donor-finansierede aktiviteter.³ Det antydes dermed, at en række faktorer kan forårsage, at bistandsprogrammer kan gå galt, selv om der i forberedelsesfasen er gennemført fagligt fortræffelige cost-benefit analyser.

Det er således en fælles erkendelse blandt donorerne, at bistandsprogrammer må ses i en bredere sammenhæng, og fokus i forberedelsen af bistandsprogrammerne er som konsekvens heraf blevet forskudt fra det enkelte projekt og de traditionelle projektanalyser til at omfatte bredere økonomiske og institutionelle analyser, herunder analyser af sektorpolitisk og – økonomisk karakter.⁴ Denne fælles

erkendelse blandt donorerne er ligeledes baggrunden for, at en række donorer i disse år bevæger sig bort fra traditionel projektbistand til at yde bistand i form af sektorbistand. Samme overvejelser lå bag den nye danske strategi for udviklingsbistanden fra 1994 (Udenrigsministeriet, 1994).

I lyset af at der aktuelt foregår en omfattende diskussion af, hvordan man skal håndtere disse bredere analyser, er det ærgerligt, hvis diskussionen af Paldam (1997) – og den danske bistandsøkonomiske debat – bliver reduceret til en diskussion for og imod anvendelse af cost-benefit analyser. I det følgende vil der derfor blive givet nogle udvalgte eksempler på de problemstillinger, der aktuelt diskuteres. Ikke mindst med det håb, at den danske forskningsverden i højere grad end hidtil vil gøre dem til genstand for nærmere analyser.⁵

2. Lokal forankring

Det er svært at få øje på modtagerlandenes rolle i Paldam (1997). Analyserne skal tilsyneladende gennemføres af den enkelte donor eller af donorerne i fællesskab. Udover, at man kan have det principielle synspunkt, at det er rimeligt, at modtagerlandene tager ansvaret for de aktiviteter, der foregår i landene, er det en gennemgående erfaring, at bistandsfinansierede aktiviteter skal være tilpasset de lokale politiske, institutionelle og økonomiske betingelser, hvis de ønskede resultater skal nås. Dette gælder ikke mindst, hvis et af målene er at sikre aktiviteternes bæredygtighed, institutionelt og finansielt, på længere sigt. Med andre ord donordesignede og -implementerede programmer har en stor risiko for at slå fejl med eller uden cost-benefit analyser.

Fire elementer, som ikke nødvendigvis er gensidigt uafhængige, synes som minimum at indgå i en lokal forankring⁶ af bistandsaktiviteterne. For det første må aktiviteterne ta-

ge afsæt i de lokale politiske prioriteringer. Dette kan ses som en forudsætning for, at der er politisk vilje i modtagerlandet til at implementere, men også fortsætte aktiviteterne den dag donorerne stopper deres finansiering. Som for andre lande gælder det imidlertid, at der vil være forskellige politiske interesser i modtagerlandene, og selv om mange u-lande – bl.a. i Afrika – er i gang med en demokratiseringsproces, synes der stadig at være et stykke vej, før man kan sige, at den formulerede politik altid vil være et resultat af en politisk prioriteringsproces. Dette forhold stiller naturligvis nogle helt særlige krav til donorerne om at sikre en bred dialog om bistandsprogrammerne med modtagerlandene. En yderligere komplikation er, at de formulerede politiske prioriteringer ikke altid kan genfindes i de budgetmæssige prioriteringer.

For det andet skal bistandsprogrammerne indpasses i de lokale institutioner, herunder de lokale planlægnings-, budget- og regnskabsprocedurer. En række analyser har argumenteret for, at en manglende forståelse af lokale institutioner – herunder beslutningsstrukturer og allokeringsmekanismer – har været en central forklaring på bistandsprogrammernes manglende succes.⁷ Dette skal ses i lyset af, at et iøjnefaldende træk ved mange bistandsprogrammer førhen var, at donorerne opbyggede nye og parallelle institutioner i forbindelse med programmernes implementering og måske endda ansatte de bedst kvalificerede offentligt ansatte på programmerne.

For det tredje må bistandsprogrammerne afpasses efter den lokale kapacitet. Det er næsten indlysende, at et modtagerland ingen mulighed har for at tage ansvaret for programmer, hvis ambitionsniveau ikke står i rimeligt forhold til den lokale kapacitet. Dette gælder også, selv om en væsentlig del af programmerne retter sig mod styrkelse af den lokale kapacitet. Udformningen af bistandsprogrammerne må således basere sig på vurde-

ringer af den eksisterende kapacitet, men også tage stilling til strategier – herunder tidsplaner – for styrkelse af denne. Det er indlysende, at hvis de lokale systemer fungerer meget dårligt, får donorerne prioriteringer, som let kan variere, meget stor indflydelse, og der er en reel fare for, at aktiviteterne kommer til at foregå ukoordineret og i nogle tilfælde underfinansieret.

For det fjerde nødvendiggør hensynet til lokal forankring og en effektiv ressourceanvendelse, at der er et vist manøvrerum for modtagerlandet, herunder muligheder for at tilpasse sig ændrede omstændigheder. Dette taler for en vis fleksibilitet i tilrettelæggelsen af bistandsprogrammerne.

Ovenstående peger på, at hvis kravet om lokal forankring skal tages alvorligt, er der behov for en række analyser af både økonomiske og ikke-økonomiske faktorer, men det vil være karakteristisk for de fleste af disse analyser, at de vil kræve betydeligt lokalt kendskab og dermed et tæt samarbejde med modtagerlandet i forberedelsesfasen.

3. Fungibilitet

En anden central årsag til, at man i stadig mindre omfang interesserer sig for isolerede analyser af enkeltprojekter er erkendelsen af, at donormidlerne er »fungible«. Dermed menes det relativt indlysende, at donorbistanden – lige meget om den leveres som finansiel bistand eller »in kind« – vil påvirke modtagerlandets egne dispositioner. Dette kan ske på forskellige måder, f.eks. ved omallokeringer inden for de offentlige finanser både mellem sektorer og inden for sektorer og mellem centralt og decentralt niveau, men også ved at incitamenterne til øget skatteopkrævning og eller omstruktureringer og rationaliseringer inden for den offentlige sektor ændrer sig. Et traditionelt eksempel på dette er, at hvis det finansierede program i alle tilfælde ville være blevet finansieret af modtagerlandet, kommer

donorbistanden i praksis til at finansiere nogle helt andre aktiviteter, som ellers ikke ville være blevet finansieret. Dette skal ses i lyset af, at donorerne er interesserede i de attraktive programmer, som ofte ville være blevet finansieret i alle tilfælde. Det kan f.eks. gælde aktiviteter inden for primær sundhed og uddannelse.

I de senere år har en række analyser dokumenteret, at »fungibilitet« er udbredt.⁸ De enkelte analyser har dog givet noget forskellige resultater, hvilket bl.a. hænger sammen med vanskeligheder med at vurdere, hvad der ville være sket uden bistand. Eksistensen af »fungibilitet« er imidlertid et stærkt argument for at foretage mere samlede analyser af modtagerlandenes offentlige udgifter og dermed for at gennemføre »public expenditure reviews«, som er en gennemgang af de offentlige udgifter og indtægter i et givet modtagerland. Samtidig er det indlysende, at eksistensen af »fungibilitet« betyder, at traditionelle projektanalyser ikke alene kan sige ret meget om de mulige resultater af donorbidraget.⁹

4. Offentlige udgifter og indtægter

Med eller uden »fungibilitet« bliver styringen af de offentlige finanser i modtagerlandene helt central for gennemførelsen af bistandsprogrammerne og deres effekt. Dette er en konsekvens af, at de bistandsfinansierede aktiviteter som regel supplerer egenfinansierede aktiviteter eller forudsætter medfinansiering fra modtagerlandet. Det er imidlertid en generel opfattelse, at kapaciteten til at styre de offentlige udgifter er utilstrækkelig i mange af modtagerlandene. Dette giver sig bl.a. udslag i vanskeligheder med at budgettere helt centrale udgiftsposter som f.eks. gældsbetjening og offentlige lønudgifter, samtidig med at der opereres med noget flydende grænser mellem drift- og investeringsbudgetter. Derudover har mange af u-landene oplevet betydelige udsving på indtægtssiden.

Konsekvensen er, at der er stor uforudsigelighed i de faktiske allokeringer til forskellige aktiviteter. Disse blandt flere problemer med budgetternes kvalitet har betydet, at budgetterne ikke respekteres, og at der ofte er betydelige forskelle på budgetterede og faktiske afholdte udgifter. Den uforudsigelige resourcesituation betyder endvidere, at der ikke er noget stærkt incitament til at tage initiativer af mere langsigtet karakter.

På grund af vanskeligheder med budgetplanelægningen opererer mange u-lande med »beskyttede«¹⁰ udgiftsområder, som har prioritet i forbindelse med overførsel af midler. Alleerede i budgetlægningen indbygges det således, at man formentlig ikke vil være i stand til at afholde alle budgetterede udgifter. Usikkerhed om omfanget af donorbistanden har været med til at forøge uforudsigeligheden. Dertil kommer, at mange donormidler ikke optræder i budgetterne og derfor ikke indgår i den overordnede budgetlægning, hvilket igen vanskeliggør en samlet prioritering af de ressourcer, der er til rådighed.

En række u-lande opererer endvidere med »cash budget« systemer i forsøg på at kontrollere budgetunderskuddene. Erfaringerne med »cash budget« systemer er imidlertid meget blandede, og samtidig har de den ubehagelige konsekvens, at udsving på indtægtsiden vil føre til tilsvarende svingninger på udgiftssiden, og at mange aktiviteter som følge heraf får en »stop-go« karakter. Dertil kommer, at »cash budget« systemer ikke synes at have været i stand til at forhindre opbygningen af indenlandsk gæld.

Et donorinstrument til at håndtere disse forskellige problemstillinger har været de såkaldte »public expenditure reviews«, som både har til formål at sikre donorerne en rimelig grad af indsigt i de offentlige udgifters sammensætning, men også at søge at yde et teknisk bidrag til budgetlægningsprocessen. I

de senere år er dette instrument blevet meto- disk udviklet; bl.a. har man udbygget samarbejdet med IMF omkring sammenhængen mellem de budgetmæssige og makroøkonomiske rammer, indtægtssiden er blevet ind- draget, man har fået flerårige budgetrammer – de såkaldte »medium term expenditure frameworks« – og den lokale deltagelse er blevet styrket. Det sidste er bl.a. sket i form af en mere koordineret og langsigtet støtte til kapacitetsopbygning. Erfaringerne med det ændrede indhold i »public expenditure re- views« er aktuelt ved at blive vurderet.

Mange af donorerne stiller krav om egenfi- nansiering og ofte om stigende egenfinansie- ring. Dette betyder ikke, at de offentlige ud- gifter skal stige, som antydnet i Paldam (1997),¹¹ men at der er behov for omalloke- ringer. Samtidig er det indlysende, at spørgs- målet om egenfinansiering hænger snævert sammen med etableringen af et realistisk »medium term expenditure framework« og dermed med analyser af fremtidige finansie- ringsbehov.

En klassisk problemstilling, som nok har fået en renæssance i u-landene i de senere år, er spørgsmålet om de offentlige udgifters forde- lingsmæssige konsekvenser og dermed også om mulighederne for at målrette de offentli- ge aktiviteter, så at de især kommer bestemte befolkningsgrupper til gode. Denne diskussi- on er naturligvis helt central for fattigdomso- rienteringen af donorerne's bistand.¹²

5. Offentlige reformer

De fleste afrikanske lande er i disse år i gang med at omstrukturere deres offentlige sekto- rer, og det samme gælder i vid udstrækning for de øvrige lande, der modtager dansk u- landsbistand. Baggrunden herfor er dels et forsøg på at reducere budgetunderskuddene, og dels et ønske om at effektivisere ressour- ceanvendelsen inden for u-landenes offentli- ge sektorer. Det sidste skal bl.a. ses i lyset af,

at man har svært ved at imødekomme efterspørgslen efter helt basale offentlige serviceydelser samtidig med, at man har relativt høje offentlige lønudgifter målt i forhold til andre lande på samme udviklingstrin. Den enkelte ansatte får imidlertid ofte en lav løn, som det er vanskeligt at leve af, hvilket naturligvis ikke er befordrende for motivation og engagement, og mange offentligt ansatte har dobbeltarbejde. Noget af det mest diskuterede i den forbindelse har været rimeligheden af at nedbringe antallet af offentligt ansatte for dels at få plads til lønstigninger til de resterende og dels få bedre råd til de øvrige udgifter.

Derudover har en række analyser peget på, at de offentlige forvaltninger i u-landene ofte er karakteriseret ved organisatoriske uklarheder, ledelsmæssige problemer og for dårlig uddannelse af de ansatte. Disse svagheder i u-landenes offentlige forvaltninger skal ses i lyset af de senere års erkendelse af, at en velfungerende offentlig sektor – også i u-landene – kan være en afgørende forudsætning for en økonomisk udvikling i landene¹³ og dermed også for effektiv anvendelse af donormidlerne.

Problemerne i de offentlige forvaltninger har donorerne bl.a. søgt håndteret igennem støtte til »civil service reforms«. Reformerne har imidlertid primært været rettet mod »første generations« spørgsmål, som har været at få bragt lønudgifterne ned. »Anden generations« problemstillinger, som drejer sig om organisatoriske omstruktureringer og rationaliseringer i de offentlige sektorer med henblik på en forbedret ressourceanvendelse og forhåbentlig bedre offentlige serviceydelser, har ikke været gennemført med samme konsekvens.¹⁴

Flere spørgsmål i forbindelse med reformerne har derfor behov for nærmere analyser. Lad os blot nævne nogle få eksempler. En række lande har reduceret antallet af offent-

ligt ansatte betragteligt, men det synes ikke klart, hvilke konsekvenser dette har fået for den offentlige sektors funktion herunder serviceproduktion. Det er endvidere karakteristisk, at personalereduktionerne ofte er foregået uden sammenhæng med planlagte organisatoriske tilpasninger. En erfaring er desuden, at omstruktureringer af offentlige institutioner, f.eks. ministerier, ofte er uhyre vanskelige at gennemføre på grund af politisk modstand. Derudover synes rækkefølgen og hastigheden i de forskellige tilpasninger af u-landenes offentlige sektorer, måske ikke overraskende, at være af central betydning – også for den lokale politiske opbakning til reformerne.

Endelig er der grund til at nævne spørgsmålet om incitamentstrukturen for de offentligt ansatte i u-landene, hvor det primære svar fra donorside synes at være højere lønninger. Flere u-lande har således også i de senere år været i stand til at hæve de offentlige lønninger, men der kunne formentlig være behov for en mere samlet vurdering af dette område, således at også ikke-lønmæssige faktorer blev inddraget.

6. Konditionaliteter

De fleste har et vist kendskab til diskussionen og kritikken af strukturtilpasningsprogrammernes konditionaliteter. Den gennemgående kritik har været, at konditionaliteterne ikke har virket efter hensigten, og at der har været for mange og, i en række tilfælde, urealistiske konditionaliteter.¹⁵ Dette har givet anledning til forsøg på en omlægning af konditionaliteterne og samtidig på bedre at forstå de incitamentsstrukturer, der findes på både modtager- og donorside i forhold til opfyldelsen af konditionaliteterne.¹⁶ Diskussionen og de mange analyser af konditionaliteter har imidlertid især været fokuseret på de multilaterale donorerers anvendelse af konditionaliteter,¹⁷ mens der til gengæld ikke har

været meget diskussion af bilaterale donorerers konditionaliteter.

Man kan imidlertid vanskeligt forestille sig, at bilaterale donorerers bistand ydes uden, at der er en eller anden form for betingelser eller klare resultatforventninger knyttet til bistanden. Disse betingelser kan naturligvis være mere eller mindre eksplicit formulerede, og sanktionerne ved manglende opfyldelse kan variere, men det synes uomgængeligt, at de bilaterale donorer, ikke mindst efter overgangen til sektorbistand, i højere grad blive nødt til at have en bevidst stillingtagen til håndteringen af konditionaliteter.

Det centrale spørgsmål er således, på hvilke områder de bilaterale donorer skal have konditionaliteter, og hvad relationen skal være til de multilaterale donorerers konditionaliteter.¹⁸ Af særlig interesse kan her være de interessekonflikter, der kan være i modtagerlandet – f.eks. mellem et fagministerium, der kan være en bilateral donors umiddelbare samarbejdspartner, og finansministeriet. Det er således centralt, at konditionaliteterne baseres på klare forestillinger om, hvad man (realistisk) kan opnå.

Hertil kommer nogle helt praktiske problemer med at finde relevante indikatorer, som kan anvendes til at vurdere opfyldelsen af konditionaliteter. Skal man f.eks. anvende budget- eller regnskabstal, hvor der som tidligere nævnt ofte kan være betydelig forskel? Dertil kommer, at regnskabstallene i en række lande først er tilgængelige med betydelig forsinkelse. Skal man anvende relative eller absolutte konditionaliteter? Et yderligere problem er vanskeligheder med at få konsistente tidsseriedata i modtagerlande, hvor kapaciteten til løbende statistikindsamling og –bearbejdning er begrænset.

7. Afslutning

Udgangspunktet for det forgående var, at diskussionen for og imod anvendelsen af cost-benefit analyser ikke er særlig central. Næsten alle vil formentlig være enige i, at cost-benefit og cost-effectiveness analyser kan være væsentlige instrumenter i forberedelsesarbejdet, men at man naturligvis skal være opmærksom på de begrænsninger, disse analyseinstrumenter har. I den forbindelse kan der være grund til at komme med to bemærkninger, som ikke har været meget fremme i debatten. For det første må målet være, at det bliver modtagerlandene selv, der gennemfører analyserne i stedet for udenlandske konsulenter. For det andet må analyseomkostningerne, som ofte kan være betydelige, hvis der er tale om at udsende internationale konsulenter, afvejes mod de »benefits«, som analyserne kan give. Dette må bl.a. ses i sammenhæng med programmernes størrelse, hvor donorerne må være opmærksomme på, at der er en rimelig balance mellem forberedelsesomkostningerne og bistanden som sådan. Omkostningsovervejelser må nødvendigvis også indgå, hvis mere avancerede metoder skal tages i anvendelse, hvilket synes at være en af anbefalingerne i Casse (1998).

Den egentlige konklusion i det foregående var imidlertid, at analyserne i forberedelsesarbejdet må omfatte bredere analyser af økonomisk, politisk og institutionel karakter, og at både multilaterale og bilaterale donorer har erkendt dette.

Tæt læsning af Paldam (1997) antyder en erkendelse af flere af de problemstillinger, der er blevet nævnt ovenfor, men det er iøjnefaldende, at Paldam (1997) ikke nærmere forfølger disse. Paldam (1997) kommer således ikke med anbefalinger til, hvordan man fra dansk side – bogen er som bekendt om dansk u-landshjælp – bør forholde sig til problemstillinger, som f.eks. lokal forankring af programmerne, forbedringer i styringen af mod-

tagerlandenes offentlige finanser, konditionaliteter eller til nyere instrumenter som »public expenditure reviews«, »medium term expenditure frameworks« og »civil service reforms«. Forklaringen på dette er måske, at Paldam (1997) har sat sig mellem to stole. På den ene side har ærindet været en gennemgang af en række ældre projekter og på den anden side et ønske om at give et bidrag til den bistandspolitiske debat. I forbindelse med det sidste er det således ærgerligt, at bogen ikke i højere grad forholder sig til en række af de problemstillinger, der aktuelt er på dagsordenen.

Noter

1. De synspunkter, der fremsættes nedenfor, er forfatterens egne og deles ikke nødvendigvis af Udenrigsministeriet.
2. I det følgende vil betegnelsen »bistandsprogrammer« og »bistandsaktiviteter« blive anvendt i flæng om bistandsfinansierede aktiviteter, lige meget om der er tale om enkeltstående projekter eller støtte af mere generel karakter som f.eks. støtte til en sektor i et u-land.
3. Se f.eks. Ndulu and van de Walle (1996), pp. 6-7.
4. Denne opfattelse, som efterhånden er ukontroversiel, findes også i Verdensbanken, se f.eks. i Devarejan et al. (1997), som bl.a. argumenterer for en øget anvendelse af de såkaldte »public expenditure reviews«, samtidig med at der sker en nedtoning af de traditionelle projektanalyser.
5. Der kan være grund til at nævne to problemstillinger, som påkalder sig betydelig interesse, men som ikke skal diskuteres her. For det første udformningen af strukturalpasningsprogrammerne og deres fordelingsmæssige konsekvenser, som er blevet accentueret af to nyligt gennemførte IMF ESAF-evalueringer og for det andet betydningen af den førte økonomiske politik i modtagerlandene (se f.eks. Burnside and Dollar (1997)).
6. I bistandsjargonen tales der også om »lokalt ejerskab« og om, at modtagerlandene skal »in the driver's seat«, men det er karakteristisk, at det ofte ikke præciseres, hvad der ligger bag disse forskellige udtryk.
7. Et forsøg på en lidt mere samlet diskussion af denne problematik findes f.eks. i Dia (1996).
8. »Fungibilitetsproblemet« har været erkendt i en årrække, men der kan bl.a. henvises til følgende nyere analyser af Gang and Khan (1991) og den efterfølgende diskussion i Journal of Development Economics, Pack and Pack (1993) og Feyzioglu et al. (1998).
9. Paldam (1997) berører også »fungibilitetsproblemet« (Kap. I.5), men diskuterer ikke implikationerne af dette for de analyser, som donorerne må gennemføre i forbindelse med forberedelsen af bistandsaktiviteter.
10. »Protected« udgiftsområder. I nogle u-lande opererer man derudover med »core« og »super core« udgiftsområder.
11. ».....vi opfordrer u-landene til at afholde større offentlige udgifter på næsten alle områder« og »aldrig har anbefalet noget land at indføre skatter« (Paldam, 1997, p. 127). For god ordens skyld skal det blot nævnes, at Danida rent faktisk støtter en effektivisering af skatteopkrævning i flere af modtagerlandene, og at lokal skatteopkrævning indgår i en række af de danskstøttede decentraliseringsprogrammer.
12. Se f.eks. van de Walle and Nead (eds.) (1995), der indeholder en række artikler, både om vanskelighederne ved at »øremærke« (»target«) de offentlige udgifter (se f.eks. artiklen af årets nobelpristager Sen (1995)), men også de særlige problemer, der er knyttet til måling af de fordelingsmæssige konsekvenser af offentlige udgifter (se f.eks. Carnes, 1995)). Endelig er der grund til at nævne interessen for at få foretaget fordelingsmæssige analyser på køn (se Appleton and Collier (1995) og Elson (1997)).
13. Dette er i nogen modsætning til, hvad der var opfattelsen for blot få år siden, hvor målet ofte var at reducere de offentlige sektorer til et minimum. Et eksempel på dette skift i fokus er analyserne i World Bank (1997).
14. Se f.eks. Lienert and Modi (1997).
15. Kritikken af anvendelsen af konditionaliteter har været omfattende, og der kan f.eks. henvises til Killick (1996) og Killick (1997).
16. Et eksempel er f.eks. Killick (1997), der forsøger at analysere konditionaliteter inden for rammerne af principal agent modeller.
17. Se f.eks. diverse artikler i Journal of International Development, vol. 9, no. 4, 1997.
18. I modsætning til det indtryk man får af Paldam

(1997) – se f.eks. p. 128 – anvender donorerne en del ressourcer på indbyrdes koordination. Dette sker både i modtagerlandene i form af løbende udveksling af informationer og synspunkter – f.eks. under missionsbesøg – men også ved internationale donormøder, som f.eks. de såkaldte CG-møder. Herudover er der i de senere år flere steder etableret et tættere samarbejde mellem donorerne om samfinansiering af fælles programmer efter fælles forberedelse, og man ser oftere og oftere fælles missioner.

Referencer

- Appleton, S. and Collier, P. (1995). On Gender Targeting of Public Transfers, i van de Walle, D. and Nead, K. (eds.) (1995), pp. 555-81.
- Burnside, C. and Dollar, D. (1997). Aid, Policies and Growth. Paper.
- Cornes, R. (1995). Measuring the Distributional Impact of Public Goods, i van de Walle, D. and Nead, K. (eds.) (1995), pp. 69-90.
- Casse, T. (1998). Cost-benefit analyser : løsningen på den danske ulandshjælps problemer? Økonomi og Politik no. 2, pp. 38-46.
- Devarajan, S., Squire, L. and Suthiwart-Narueput, S. (1997). Beyond Rate of Return: Reorienting Project Appraisal. World Bank Research Observer, vol. 12, number 1, February 1997, pp. 35-46.
- Dia, M. (1996). Africa's Management in the 1990s and Beyond. Reconciling Indigenous and Transplanted Institutions. World Bank : Washington.
- Elson, D. (1997). Integrating Gender Issues Into Public Expenditure : Six Tools. University of Manchester. Paper.
- Feyzioglu, T. et al. (1998). A Panel Data Analysis of the Fungibility of Foreign Aid. World Bank Economic Review, vol. 12, no. 1, pp. 29-58.
- Gang, I. N. and Khan, H.. (1991). Foreign Aid, Taxes and Public Investment. Journal of Development Economics, vol. 24, pp. 355-69.
- Killick, T. (1996). Principals, agents and the limitations of BWI conditionality. The World Economy, vol. 19, pp. 211-29.
- Killick, T. (1997). Principals, Agents and the Failings of Conditionality. Journal of International Development, vol. 9, no. 4, pp. 483-95.
- Lienert, I. and Modi, J. (1997). A Decade of Civil Service Reform in Sub-Saharan Africa. IMF WP/97/179.
- Ndulu, B. and van de Walle, N. (1996). Overview : Africa's Economic Renewal : From Consensus to Strategy, i Ndulu, B. and van de Walle, N. and contributors, pp. 2-31.
- Ndulu, B. and van de Walle, N. and contributors (1996). Agenda for Africa's Economic Renewal. New Brunswick and Oxford.
- Pack, H. and Pack, J. R. (1993). Foreign Aid and the Question of Fungibility. The Review of Economics and Statistics, vol. 75, no. 2, pp. 258-65.
- Paldam, M. (1997). Dansk U-landshjælp. Altruismens politiske økonomi. Aarhus Universitetsforlag.
- Sen, A. (1995). The Political Economy of Targeting, i van de Walle, D. and Nead, K. (eds.) (1995), pp. 7-24.
- Udenrigsministeriet (1994). En verden i udvikling. Strategi for dansk udviklingspolitik frem mod år 2000. København.
- Van de Walle, D. and Nead, K. (eds.) (1995). Public Spending and the Poor. Theory and Evidence. IBRD. John Hopkins, Washington.
- World Bank (1997). World Development Report 1997. The State in a Changing World. Washington : World Bank.